

Ігор САМСІН,

голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України,
суддя Верховного Суду України, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СУДДІВ В УКРАЇНІ

Шановні учасники міжнародної науково-практичної конференції!

Дозвольте привітати Вас з нагоди сьогоднішнього знакового заходу, який насамперед має науково-практичне спрямування, однак приурочений до третьої річниці створення, на мій погляд, унікальної інституції у вітчизняній судовій системі – Національної школи суддів України.

21 грудня 2010 року рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України на виконання вимог Закону України «Про судоустрій і статус суддів України» попри, можна сказати, польові умови діяльності Комісії, проведення активної роботи щодо налагодження процедури забезпечення формування якісного суддівського корпусу, без власного приміщення, у залі Верховного Суду України було створено Національну школу суддів України — державну установу, науковий заклад та методичний центр суддівської освіти.

З самого початку утворення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України пріоритетним напрямком нашої діяльності було забезпечення формування в Україні ефективної, сучасної та зорієнтованої на реальні потреби суддівського корпусу системи професійної підготовки суддів. Оцінюючи якість судової системи країни, неможливо отримати об'єктивний показник без урахування стану існуючих систем добору і підготовки суддів, а налагоджена система функціонування цих інститутів є ключовим параметром при визначенні якості правосуддя.

Європейська хартія про статус суддів, визначаючи очевидність зв'язку між незалежністю суддів та їх підготовкою, виголошує принцип, що відповідати за підготовку має «незалежний орган», який, наглядаючи за якістю навчальних програм, не залежатиме ані від законодавчого органу, ані від виконавчої влади і принаймні, половину складу якого становитимуть судді. Нею ж передбачено, що склад зазначеного органу повинен забезпечити належні навчальні програми та організації, які їх впроваджують, у світлі вимог щодо

неупередженості, компетентності та об'єктивності, пов'язаних із виконанням професійних обов'язків судді.

Пункт 15 Висновку № 4 Консультативної ради європейських суддів наголошує на тому, що: «повинна бути збережена незалежність установи, відповідальної за розробку програм та прийняття рішень стосовно того, яким має бути навчання».

У ньому також стверджується, що обов'язки щодо організації та нагляду за навчанням у кожній країні покладаються лише на судові органи або будь-який інший незалежний орган.

Щоб надати гарантії такої незалежності, Консультативна рада європейських суддів рекомендує здійснювати призначення управлінського персоналу та викладачів закладу судовими органами або іншим незалежним органом, відповідальним за організацію та нагляд за навчанням.

Чинний Закон «Про судоустрій і статус суддів» вперше на законодавчому рівні закріпив перелічені вище базові стандарти підготовки професійних суддів та відкрив широкі можливості для участі суддівської спільноти у створенні власного науково-методичного центру. Такі стандарти закріплені у таких положеннях:

1) Національна школа суддів України утворена при Вищій кваліфікаційній комісії суддів України і здійснює свою діяльність відповідно до Закону та статуту, що затверджується Вищою кваліфікаційною комісією суддів України;

2) Національну школу суддів України очолює ректор, який призначається на посаду Вищою кваліфікаційною комісією суддів України;

3) на Національну школу суддів України не поширюється законодавство про вищу освіту;

4) Національна школа суддів України є державною установою зі спеціальним статусом, що забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів для судової системи та здійснює науково-дослідну діяльність;

5) суддю за його заявою може бути відряджено для роботи у Національній школі суддів України зі збереженням заробітку за основним місцем роботи.

Сьогодні мені приємно констатувати той факт, що поряд із законодавчим визначенням статусу Національної школи суддів України ми маємо підтвердження її міжнародного визнання — Школа є членом Міжнародної організації суддівської освіти та Лісабонської мережі навчальних суддівських інституцій країн — членів Ради Європи.

Членство в таких організаціях є важливою складовою успішно-

го становлення Національної школи суддів України, однак, вимагає подальшої більш активної діяльності у сфері міжнародного співробітництва.

Маючи статус учасника перелічених організацій, досвід підготовки кандидатів на посаду судді та діючих суддів, одним із першочергових завдань Національної школи суддів України я вбачаю організацію саме на базі Школи та за участі представників інших членів як Лісабонської мережі, так і Організації суддівської освіти обговорення подальшого удосконалення цих процедур.

Досвід функціонування установ-членів перелічених об'єднань повинен бути висвітлений для ознайомлення суддів України, а членство у цих об'єднаннях Школи зобов'язує Національну школу суддів України максимально повно проінформувати наш суддівський корпус про прогресивну практику функціонування подібних установ суддівської освіти інших країн.

Незважаючи на розуміння і всебічну підтримку українським законодавцем необхідності функціонування такого навчального закладу, як Національна школа суддів України, інституційне її зміцнення є сьогодні основним завданням, реалізація якого лише розпочалась.

Безсумнівна роль Національної школи суддів України – готувати якісно нове покоління кадрів для суддівського корпусу та створювати дієву та високоефективну систему подальшого підвищення їх професійної кваліфікації.

У наближенні до європейських та світових стандартів реалізації таких завдань велике значення для Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Національної школи суддів України відіграє міжнародне співробітництво.

За три роки діяльності наших установ уже вдалося налагодити тісні зв'язки з:

– Радою Європи та Європейським Союзом (у сфері посилення незалежності, ефективності й професіоналізму судової системи в Україні та сприяння інституційним і законодавчим реформам, спрямованим на приведення українського сектору правосуддя у відповідність до європейських стандартів);

– Проектом Агентства США з міжнародного розвитку «Справедливе правосуддя», який підтримує нас практично у всіх напрямках діяльності;

– Національним суддівським інститутом Канади та Канадським агентством із міжнародного розвитку у рамках реалізації Українсько-канадського проекту «Освіта суддів – для економічного розвитку» (реалізація компонента «Навчання суддів», що має на меті якісне та змістовне впровадження якісних та змістовних нових програм

підготовки суддів, покликаних надати суддям найнеобхідніші професійні навички);

– Німецьким Фондом міжнародного правового співробітництва тощо.

З метою сприяння обміну досвідом у межах заходів із підвищення кваліфікації суддів, що здійснюються Національною школою суддів України, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України спільно із Центром сприяння підвищенню кваліфікації та професійному обміну у галузі міжнародного права, організовуються навчальні візити українських суддів до м. Страсбург (Франція).

Участь у таких програмах, ознайомлення з роботою європейських судів та інституцій, які здійснюють політику у сфері правосуддя та захисту прав людини, безсумнівно, сприяють підвищенню кваліфікаційного рівня суддів України.

У рамках реалізації проекту «Освіта суддів – для економічного розвитку» Комісія є координатором у реалізації компонента Проекту «Досудове врегулювання спорів». Позитивний досвід Канади у застосуванні процедури досудового врегулювання спорів засвідчив, що цей метод вирішення спорів сприяє підвищенню довіри громадян до судів, зменшує завантаженість суддів, заощаджує кошти сторін. Указаний компонент повинен знайти відображення у програмах підготовки суддів та розвиватись далі.

Переконалий, що проведена робота має велике значення, схвально оцінюється судьями та повинна тривати далі. Ми маємо збільшувати коло наших партнерів, ділитись досвідом та переймати прогресивні досягнення у сфері навчання суддів.

Мені надзвичайно приємно, що незважаючи на молодий вік як Комісії, так і Школи, вперше в історії незалежної України у цьому році було проведено спеціальну підготовку кандидатів на посаду судді, яка тепер є невід'ємним і обов'язковим етапом добору суддів.

В основу концепції професійної підготовки майбутніх суддів Комісією спільно з Національною школою суддів України було закладено принципи практичної спрямованості та орієнтованості на глибоке оволодіння кандидатом уміннями і навичками, необхідними при здійсненні правосуддя – засади, які визнані та широко використовуються у міжнародній практиці.

Основною метою підготовки було визначено передусім навчання кандидата на посаду судді фаховим умінням і навичкам, необхідним для повного та всебічного оволодіння професією судді, формування у нього високої моральності та професійної культури як запоруки неупередженості та незалежності у майбутньому.

Це був перший досвід Комісії та Школи, однак його результати

КОНФЕРЕНЦІЯ

повинні бути ретельно проаналізовані, ми зробимо відповідні висновки та маємо невідкладно розпочати роботу щодо удосконалення процедури спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді.

Підсумовуючи зазначене, сьогодні можна з упевненістю сказати, що Національна школа суддів України відбулася як спеціалізована установа в системі органів судової влади.

В основу стратегії її діяльності нам вдалося закласти ключові міжнародні принципи та підходи до професійного навчання суддів, підготовка яких повинна надалі розвиватись та удосконалюватись.

Серед першочергових заходів, які повинні бути реалізовані на-самперед слід відзначити:

- побудову ефективної моделі співпраці Школи та усього суддівського корпусу, залучення найкращих та найдосвідченіших суддів до викладання;

- формування інституційного потенціалу Національної школи суддів України як єдиного та провідного науково-методичного центру, здатного повною мірою задовольнити потреби суддів у підготовці та підвищенні кваліфікації на основі використання сучасних технологій та методик;

- удосконалення системи підготовки кандидатів на посаду судді, яка забезпечувала б судову систему України високопрофесійними фахівцями, кандидатами на посаду судді з об'єктивно оціненим рівнем особистих і моральних якостей, здатними чесно, неупереджено та об'єктивно здійснювати у майбутньому судочинство;

- становлення Національної школи суддів України як наукового осередку у сфері судочинства.

Насамкінець хочу привітати керівництво та усіх працівників Національної школи суддів України зі святом, побажати усім здоров'я, наснаги та подальших професійних звершень у нелегкій роботі, яку ми виконуємо.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України і Національна школа суддів України не зупиняться на досягнутому. Уже напрацьовані нами механізми та процедури будуть далі удосконалюватися, а напрями діяльності, які ще не потрапили до сфери регулювання – підкріплюватися належною правовою базою та інструментарієм з урахуванням передового світового досвіду.

Бажаю усім плідної та активної співпраці упродовж конференції. Дякую за увагу!